

MAGYARORSZÁG ÉLETERDEKEI ÉS PÁNEURÓPA.

Az utolsó években a gyorsan változó európai események közepette, amikor ez a felbolygatott és nyugalomhoz nem jutó vén Európa napról-napra újabb és újabb problémákat vet föl, mind gyakrabban üti meg¹ a fülünket egy idegenhangzású szó — Páneurópa. Európában tett körútja folyamán hozzánk is ellátogatott ez a mozgalom s csak néhány hónapja, hogy Magyarországon is megalakult a Páneurópa-Egyesület, amely hivatva van ezt a gondolatot propagálni, annak híveket toborozni, megvalósulásának útját egyengetni, sőt érte offenzív módon is a sikra szállni.

A magyar közvélemény, amely a közelmúltban elég keserű tapasztalatokat szerzett a különböző hangzatos jelszavak leple alatt elburjándzott, idegenből ideplántált mozgalmakból, egyelőre megállapíthatólag bizonyos rezerváltsággal fogadja ezt az új panaceát, amely —mint hirdetői mondják — egyedül alkalmas, hogy megmentse az európai népek kultúráját és gazdasági létét a megsemmisüléstől. A keleti Svájc és pacifizmus, majd a kommunizmus elméleteit és azoknak gyümölcseit gyakorlatilag volt alkalmunk tapasztalni; az első kettőnek köszönhetjük a megcsonkított Magyarországot, az utóbbinak pedig minden további nyomorúságunkat.

Ilyen körülmények és előzmények után az új Páneurópa jelszavával szemben is indokoltnak látszik ez az *ösztönszerű* bizalmatlanság. Hangsúlyozom az ösztönszerűséget, mert közvélemény legnagyobb része még nincs tisztában, hogy tulajdonképen mit is akar a Páneurópa-mozgalom és még kevésbé van tisztában azzal, hogy az — ha megvalósul — milyen következménnyel járna erre a kis, megcsonkított, gazdaságilag legyöngült, társadalmi egységében erősen megtámadott országra.

Ezekre a kérdésekre próbálok a következőkben feleletet adni, szigorú objektivitással bár, de a nemzeti öncélúság szem előtt tartásával, semmi-féle üres jelszó által féke nem vezetettve, egyedül a társadalmi és gazdasági fejlődés természetes és észszerű szabályai által determinált módszerrel és azok gyakorlati alkalmazásával.

Coudenhove páneurópaelmélete és annak kiinduló pontja röviden a következő. A rettenetes világháború és a szerencsétlen békeszerződések következtében a kis európai félszigeten 25 állam él nemzetközileg anarchisztikus viszonyok közepette egymás mellett, amelynek következménye csak egy iszonyú politikai, gazdasági és kulturális katasztrófa lehet. Közép-európában két nagyhatalom hullott széjjel, hogy egy csomó kis államnak adjon helyet. Ilyen módon Európa, amely annakelőtte a világ középpontja

volt, meggyöngülve, megsebezve, elszegényedve és szétszaggatva a világpolitikában elvesztette predomináló szerepét. Emellett a sok kis európai államocská, amelyet a békekötések egy csomó új Elzász-Lotharingiával ajándékoztak meg, állandó ellenségként áll egymás mellett, sőt egymással szemben. Egy kis szikra — merénylet vagy forradalom alakjában — elegendő arra, hogy ezt a tűzfészket kirobbantsa és általános, megsemmisítő háborút zúdítson újólag Európára.

Ez az egyik veszély, amely Európát pusztulással fenyegeti.

A másik veszély, Coudenhove szerint, Oroszország felől vár Európára, hogy azt meghódítsa, amely ellen az szétszaggatott állapotában nem képes védekezni. A hatalmas, gazdaságilag megerősödött Oroszország támadásával szemben sem Keleteurópa kis államai, sem a lefegyverzett Németország nem állhatna ellent s így a Rajnáig, az Alpokig és az Adriáig szorulnának vissza Európa határai, hogy később azok is elessenek a nagy orosz nyomásra s egész Európa Oroszország nyugati gyarmatává váljék.

Európa életének harmadik veszedelme, Coudenhove szerint, a gazdasági tönk. Az európai gazdasági élet, amelynek produktivitását megakasztja a sok kis állam között vont védővám, arra van Ítéelve szerinte, hogy a hatalmas gazdasági egységet jelentő északamerikai Unió, Nagybritannia, Oroszország és Keletázsia gazdasági impériumai elnyomják és interiorizálják. A krónikus gazdasági válságok, a nyomor, drágulás és a pénzcsőd fokrölkra Amerika gazdasági gyarmatává süllyeszti Európát.

Az első veszély ellenszere a páneurópai döntőbíróági szerződés, a másodiké a páneurópai védelmi szövetség, a harmadiké a páneurópai vámunió. De miután ezek a felsorolt intézkedések a mai viszonyok, az egymással farkasszemet néző sok kis önálló állam, államisággal rendelkező országok között nem állandósulhatnak, végcélul az összes kontinentális európai államok politikai és gazdasági egyesülését, vagyis az Európai Egyesült-Államok megteremtését tűzi ki Coudenhove. Feláldozza tehát mind a 25 ország államiságát, hogy megvalósítsa helyette politikai ideálját, az egyetlen kontinentális európai államot — Páneurópát, egységes központi törvényhozó organizmussal, alkotmánnyal, parlamenttel és az államiság más *attribútumaival*. A mai egyes államok legfeljebb csak mint helyi közigazgatási autonómiával bíró szervek maradhatnak meg. A mai haza fogalmát eltörli és helyébe teszi a *nagy európai hazát*. (Coudenhove saját kifejezése.) Ez Páneurópa.

Ez Coudenhove Kalergi politikai ideálja. Az emberek lelkében mélyen gyökerező és folyton gyarapodó erővel ható tényezőt lehetségesnek tartja megsemmisíteni papirosszerződések által, hogy ugyanazoknak a papirosszerződéseknek erejével ez érzéseknek helyébe tegye az Európa-haza fogalmát és szeretetét. A pszichológia milyen semmibevevése, milyen ignorálása! Vagy talán naivitás? Alig gondolnám. Inkább túlzott számítás az emberek naivitására, akik hivatva volnának a Coudenhove zászlójára fölesküdvé eszméit vakon követni és győzelemre vinni. És mindezt Coudenhove nem mint egy természetes fejlődési folyamat végcélját jelöli meg, hanem határidőt tűz ki a megvalósulására két évtizedet, rövid húszévet, amelyen belül meg kell azt valósítani, azontúl Európa megmentése már elkésett. Íme egy politikai határidőüzenet, rövid lejáratú

politikai váltó, amelyhez a kezes szerepét Coudenhove Kalergi, a forgató tiszttét az ő hívei vállalják. De ki fogja majd leszámítani ezt a váltót?

A Coudenhove Páneurópiájához csak az európai kontinens tartozna — Oroszország kivételével. Oroszország, szerinte, egyedül is életképes, meg aztán épen az orosz-szláv invázió elleni egységes védekezésben keresi Coudenhove Páneurópa létjogosultságát, sőt szükségességét. Hogy Anglia nem csatlakozhatik ehhez a Páneurópiához, hogy minden létérdeke ellen szól, azt érzi maga Coudenhove is, amikor elismeri, hogy az angol tengerentúli dominiók, elsősorban Kanada, rögtön elszakadna a anyaországtól, ami a brit világbirodalom összeomlásához vezetne. Tehát kénytelen kihagyni ebből a játékból Angliát s miután ebben látja és érzi az egész páneurópa-mozgalomnak legebevezhetőbb részét, ezt a britt-páneurópai antanttal óhajtja áthidalni. De, hogy ez az antant mennyiben tudná az angol érdekeket a teljesen ellentétes páneurópai érdekekkel összeegyeztetni, hogy mennyiben enyhítené ez az antant úgy politikailag, mint gazdaságilag Anglia életérdekeinek veszélyeztetését, azt már nem árulja el Coudenhove, annak mélyebb vizsgálatába már nem bocsátkozik. Ezzel az üres jelszóval már eliminálni vél egy olyan akadályt, amely egymaga illuzórikussá teheti, — mint azt később látni fogjuk — az egész papiroselméletet. Itt mutatkozik legszemléltetőbben Coudenhove írásainak pamfletszerűsége, amely teljesen nélkülözi az objektív és tudományos megalapozottságot. De ebben rejlik veszélyes volta is, mert jólhangzó, ügyesen csoportosított jelszavak még mindig jobban hatnak a nagy tömegekre, mint a komoly kritikai módszerrel felépített érvek.

Coudenhove elgondolása szerint tehát öt nagy politikai csoportba tömörülnének a hatalmak; ezek pedig volnának 1. Páneurópa, Anglia és Oroszország nélkül, az ázsiai gyarmatokkal 25% millió km² területen 431 millió lakossal; 2. Pánamerika, Kanada és az angol gyarmatok nélkül, 30.2 millió km² területen és 202 millió lakossal; 3. Oroszország 22 millió km² területen 145 millió lakossal; 4. Nagybritannia 36.3 millió km² területen, 454 millió lakossal és 5. Keletázsia 1178 millió km² területen 508 millió lakossal.

Ez az öt politikai csoportosulás volna azután a tagja a Coudenhove-féle regionalis népszövetségnek, amely a világ összes népeit érdeklő ügyek legfelsőbb szerve volna. Így véli elérni Coudenhove az európai Monroe doktrínát, azaz, hogy európai ügyekben csak európai népek szóljanak bele, Európa az európaiaké jelszóval.

A világ ilyenén beosztásánál azonban elkerüli Coudenhove figyelmét, vagy legalább is figyelemre sem méltatja azt a körülményt, hogy az észak-amerikai Unió mintájára megteremtett és az államiság attribútumaival felruházott politikai és gazdasági egységet nem az észak-amerikai Unióval, hanem Pánamerikával állítja szembe. Pánamerika pedig tudvalevően a különböző, politikailag teljesen független, egymástól erős védvámokkal elhatárolt államoknak csupán eszmei és földrajzi kapcsolata, amelynek politikai megnyilvánulása gyakorlatilag nem egyéb, minthogy bizonyos, időről-időre felvetődő és csupán Amerikát érintő kérdésekben ezek az államok kötelezettség nélküli tárgyalásokat, megbeszéléseket tartanak. Azt hiszem afelől alig lehet vita, hogy csupán egynemű politikai egység-

gek — államok, népek stb. — között jöhet létre bárminő politikai természetű szövetség, tehát a népszövetség intézménye is. Vagy talán azt gondolja Coudenhove, hogy a fejlett állami öntudattal rendelkező amerikai államok is követni fogják az ő Páneurópa eszméjét és megvalósítják az ő recipéje szerint Pánamerikai? Fel tud mutatni egy amerikai politikust is, aki azt lehetségesnek, elérhetőnek tartja?

Pedig ha azok az érvek, amelyekkel Páneurópa szükségességét akarja Coudenhove bebizonyítani, tényleg helytállóak, akkor helytállóak odaát Amerikában is, mert ezeknek az érveknek végeredményben az a lényegük, hogy a fejlődés minél nagyobb politikai és gazdasági egységet kíván és a nagyobb politikai egység győz a kisebb fölött. Szomorú perspektívát nyújtana ez a kis nemzeteknek, népeknek, bármily műveltek, kulturáltak legyenek is azok. Aminthogy halálra is ítéli őket Coudenhove, amikor azt mondja: «In der kommenden Weltepoche sind nur Weltvölker oder Völkergruppen politisch lebensfähig».

Ezek alatt pedig csupán a 180 milliónyi angolszász, a 150 milliónyi orosz, a 400 milliósi kínai és a 300 milliósi indiai fajt, illetőleg népet érti. A kisebb fajoknak el kell pusztulniuk — köztük a magyarnak is — hogy ezek összevegyítéséből, mixtum kompozitumból előteremtse Coudenhove a maga Páneurópáját.

Gondoljuk el, milyen sors vár a magyarságra ebben a sokkal nagyobb, erősebb nemzeteknek nagy konglomerátumában, ahol nem védi meg őt saját államisága, ahol az erősebbek harca minden béklyótól mentesen érvényesül a gyengébbekkel szemben. Mert a fajok és nemzetek ösztönszerű, természetes harcát Coudenhove Páneurópája sem szüntetheti meg.

Hogyan fogja megvédelmezni a maroknyi magyarság az ő nyelvét, kultúráját, nemzeti jellegét, egyszóval egész egyéni létét a fajoknak, nemzeteknek ebben az óriási, bár vértelen, de nem kevésbé kegyetlen harcában, amikor Páneurópa az államiságában rejlő egyetlen fegyvertől akarja megfosztani. A felelet erre alig lehet kétséges. Egész rövid évtizedek alatt az ezeréves magyar nemzet szétmálik, felszívódik. Egyik oldalon ott a nagy germán faj, amely ösztönszerűleg kelet felé néz fejlődésében, a másik oldalon a másik — szintén pánveszedelem — a pánszlávizmus. Az államiság acélpáncéljától megfosztott magyarság, közepében a két malomkőnek, a felörlés veszélyét nem kerülheti el.

Faji, társadalmi és nemzeti szempontból ezt jelentené Páneurópa nekünk.

Menjünk azonban tovább.

Coudenhove a maga Páneurópáját két pillerre véli építeni, egy politikaira és egy gazdaságira.

Nézzük először ezt a politikai pillért.

Coudenhove elgondolása szerint Nagybritannia és Oroszország Páneurópán kívül maradnának. Nagybritannia — és ebben igaza van Coudenhovenek — a maga interkontinentális gyarmatai miatt nem csatlakozhatik Páneurópához, miután ezzel együtt járna ezeknek elvesztése. De másrészt Anglia szerepe és érdekeltisége az európai kontinenssel szemben az idők folyamán csak nőtt. Anglia bázisa, hatalma és egész impériuma ugyan ma is ténylegesen Kanadán, Ausztrálián, Indián és Délafrikán nyug-

szik, amely domíniumok együttesen alkotják Nagybritanniát, a britt interkontinentális világhatalmat, ezek a szálak azonban a világháború alatt jelentékenyen gyengültek és napjainkban ennek a gyöngülésnek további folyamatainak vagyunk szemtanúi.

A világháború erősen kifejlesztette ezeknek a domíniumoknak autonóm államiségát, amivel szemben a haditechnika, a tüzérség és a légi háború kifejlődése Angliának a kontinenstől elkülönülő szigetország jellegét bizonyos mértékben csökkentette. Ilyen módon tehát közelebb került a kontinenshez, mint volt a háború előtt. Életérdekei így erősebb és szorosabb európai politikára kényszerítik, mint azelőtt. Coudenhove ebből az európai politikából teljesen ki akarja zárni Angliát. Coudenhove ezt lehetségesnek tartja. De vájjon annak tartja-e Anglia, amikor egyenesen létét veszélyezteti? Erre csak egy objektív felelet lehet és ez a felelet egy-maga — minden további politikai vagy gazdasági tekintet nélkül: — lehetlenné teszi Páneurópa megvalósítását.

Pedig hát a további politikai és gazdasági tekintetek — mint látni fogjuk — szintén mind Coudenhove ellen szólnak.

Oroszország bekapcsolását egyrészt — igen helyesen — annak szovjetrendszerű berendezkedése miatt tartja Coudenhove lehetetlennek, másrészt éppen a pánszlávizmustól való félelme miatt. Hiszen ez az egyik kiindulópontja egész okoskodásának, hogy az orosz veszedelem ellen kell védekeznie a gyöngye Európának. De vájjon azt hiszi Coudenhove, hogy a Páneurópában bennrekedt szláv népek és Oroszország közé vont határ akadálya lesz-e annak, hogy annakidején ne Oroszország mellett és Páneurópa — az újonnan kreált haza — ellen foglaljanak állást? A pánszlávizmus európai előőrsei természetesen meg tartják szerepüket a páneurópai egységben is.

Coudenhove pacifizmust hirdet, de korlátozza ezt a páneurópai államokra, azonkívül azonban a legerősebb imperializmus híve. Szerinte ez a rendszer és program a *pacifisztikus imperializmus*. Új fogalom; amelyet megérteni is alig lehet. A kultúra, az emberi haladás, a béke, a nemes értelemben vett pacifizmus szempontjából, amelyért mindnyájunknak lelkesedni kell, teljesen mindegy, hogy a béke vagy háború fegyverei az európai államok keretében vagy azokon túl interkontinentális keretek között veszélyeztetik-e ezeket a nagy, nemes eszméket.

Oroszország vagy az ázsiai színes fajok harca Európával legalább annyira veti vissza fejlődésében, kultúrájában a világot, mint az európai államok egymásközötti háborúsága, egyenetlensége.

Mert hiába hangoztatja Coudenhove, hogy Páneurópa külpolitikája semmiesetre sem lehet agresszív, hanem annak a szoros gazdasági és kulturális együttműködésen, a kölcsönös határgarancián, a kölcsönös leszerezésen kell alapulnia. Ha ezek biztosíthatnák a kölcsönös békét, akkor ugyanezek az alapelvek Európa békéjét és fejlődését is biztosítani lehetne az európai államok között. És akkor mi szükség van Páneurópára? Páneurópa imperializmusa sem lehetne más végeredményében, mint amit eddig minden imperializmusról tudunk, amely sem nem pacifisztikus, sem nem demokratikus, hanem egyenesen forradalmi és reakciós.

Egy másik fontos célkitűzése Páneurópának az elnyomott népek

felszabadítása. Nem új gondolat, de mindezeideig megvalósítása nem sikerült. Coudenhove ezt is jelszóként írja Páneurópa zászlójára

Nézzünk egy kissé e mögé a jelszó mögé, hiszen az elnyomott magyarság millióit érinti ez a kérdés elsősorban. Miután Coudenhove megállapítja, hogy ennek a gondolatnak a megvalósítására belátható időn belül a Nemzetek Szövetsége gyöngé lesz, kijelenti, hogy Európának ezt a sajgó sebét csak Páneurópa képes meggyógyítani, még pedig a páneurópai kisebbségi védelmi szerződések útján.

Szerinte az egyes országok status-quoját megbolygatni nem lehet. Mit jelent ez? Coudenhove beisméri ugyan, hogy Európa nyomorúságának a háború mellett a párizskörnyéki békék a főtényezői és mégis ezeknek a békéknek folyamányait, a mai status-quot foltétlenül fenn kívánja tartani. Ez azt jelenti Magyarország szempontjából, hogy még a legbékésebb eszközökkel, kölcsönös megegyezés árán sem tágíthat ezeken a békeszerződéseken.

S miután Coudenhove is belátja, hogy a nemzeti kisebbségek tekintében a helyzet tarthatatlan, ennek eliminálására ajánlja a védelmi szerződéseket. Mintha ezeket a kisebbségeket ma is nem védenék — legalább papíron — ilyen szerződések. Hiszen tudnia kell Coudenhovenak, hogy minden békeszerződés, azonkívül még az antantnak az utódállamokkal kötött külön szerződésai, már ezt megtették. Hogy minő eredménnyel, az mindenki előtt nyilvánvaló.

Mi a garancia arra, hogy az újonnan kötendő kisebbségvédelmi szerződések csak egy hajszálnyival is jobb helyzetet teremtenének a mainál?

A baj főoka itt is az, hogy Coudenhove rámutat ugyan a baj okára, de még sem azt gyógyítja, hanem narkotikummal dolgozik, hogy az igazi gyógyszerekkel ne keljen operálnia. A beteg kapva kap az ilyen narkotikumok után, hogy azután annál nagyobb legyen a reakció s a pillanatnyi kábulat után a legyöngült szervezet ellentállóképessége teljesen megtöri.

Nem volna-e itt is természetesebb, ha a kisebbségi kérdésben a népek önrendelkezési jogát, ezt az annyiszor hangoztatott és soha a legkisebb mértékben sem megvalósított jogot követelné Coudenhove?

De mert ennek az elvnek igazságos keresztülvitele rést üthetne az általa is helytelenített, de mégis oly mereven védett békeszerződések területi rendelkezésein, fel sem veti ezt az önrendelkezési jogot, amely pedig egyetlen méltányos megoldása lehetne az európai kisebbségi kérdésnek. Ebben a nekünk oly fájó kérdésben egyenesen megdöbbenő lenne a magyarság jövője Páneurópa keretei között. A legnagyobb visszaélés a demokrácia jelszavával, amelyet pedig oly fennen hangoztat Coudenhove.

Coudenhove meg akarja valósítani az Északamerikai Egyesült-Államok mintájára teljes politikai egységgel az Európai Egyesült-Államokat. Nem veszi azonban figyelembe, hogy az egyik oldalon egy minden történelmi múlt híjával levő, politikailag szűz területen szinte mérnöki műszerekkel kimért és megalkotott állam áll, amely területet a legkülönbözőbb államok kivándoroltjai telítettek meg igen rövid idő alatt. Ezzel szemben állanak az ezredéves történelmi múlttal és nagy, még mindig fejlődésben levő nemzeti érzéssel telített európai államok. Hogyan lehet e két adottságot egy politikai nevezőre hozni?

Páneurópa léleknélküli papirosalkotmányát az élet maga kell, hogy széjjeltépje, mert ellentétes a fejlődés törvényeivel, amellyel egyáltalán nem számol.

Így néz ki a valóságban Páneurópa egyik serpenyője, a politikai Nézzük a mérlegnek másik — gazdasági — oldalát.

Coudenhove a mai Európa gazdasági krízisének okait ugyan szintén a háborúban és a békeszerződésekben jelöli meg, azonban itt sem a betegség gyökerét próbálja gyógyítani, hanem ezen túlmenően minden gazdasági baj gyógyszerül a Páneurópában egyesült államok teljes vámunióját proklamálja.

Coudenhove teóriájának, illetőleg páneurópai programjának ez a része okvetlenül azt a benyomást kelti a gondolkodó emberben, hogy az európai vámunió célkitűzésének sem tárgyi, sem technikai oldalával nincsen tisztában.

Régi tapasztalat, hogy minden gazdasági szakismeret nélküli ideológusok előszeretettel használnak gazdasági indokokat, hogy egészen más lelki és szellemi eredetű politikai terveik alátámasztására lázasan keressék a gazdasági argumentumokat.

Ezt teszi Coudenhove is. Politikai ideálját, Páneurópát, gazdasági szükségyszerűséggel próbálja alátámasztani.

Érdekes egyébként, hogy az európai vámunió gondolatának propagálói vitájukban a szabadkereskedelem ismert argumentumaival érvelnek. Nem veszik azonban figyelembe, hogyha ezek az argumentumok helytállóak az európai államok között, akkor helytállóak a Páneurópán kívüli országokkal szemben is, holott ezekkel szemben már Coudenhove is leereszti a vámsorompókat.

Beszélnék a tömegtermelés, specializálás és, racionizálás szükségességéről — mind régi, jól ismert szabadkereskedelmi jelszavak — deminuszokról csak az európai kontinenssel kapcsolatban és mindjárt letagadják és lekicsinyítik ezek jelentőségét, ha felvetődik az a kérdés, miért nem érvényesítik ezeket az elveket Angliával, Oroszországgal, Amerikával vagy Ázsiával szemben?

Coudenhove és a páneurópaisták itt ugyanabba a hibába estek, mint mikor — mint előbb láttuk — pacifizmust hirdetnek, de már készülődnek a nagy orosz és ázsiai népekkel való háborúra. Itt is tulajdonképpen erős vámvédelmi rendszert óhajtanak kialakítani és mindezt a szabadkereskedelem tárházából kölcsönvett régi argumentációs fegyverekkel. Gazdasági téren is az imperializmus hívei, tehát reakcionáriusok, a gazdasági élet természetes fejlődésének kerékkötői.

Coudenhovenak azonban szüksége van a vámunióra, mert alig képzelhető el a politikailag egységes Páneurópa közbeeső védővámokkal, tehát gazdasági egység nélkül.

Mielőtt a páneurópai vámunió problémájának szakszerű megvilágítására térnénk, vessünk egy rövid pillantást az európai gazdasági fejlődés menetére és annak hajtóerőire a háború előtt, alatt és után.

A XIX. és XX. század gazdasági történelme mutatja, hogy a gazdasági liberalizmus által előhívott szabadkereskedelmi irányzat bizonyos mértékben váltakozó erővel érvényesült hol itt, hol ott. De mutatja azt is

hogy épen az utolsó évtizedek a gazdasági liberalizmusnak nem kedveztek, hogy az utolsó nagyhatalom, Anglia is, amely addig ehhez az elvhez hű maradt volt, a háború óta mindinkább eltávolodik tőle.

Európa gazdasági fejlődése a háború kitöréséig a kontinuitás jegyében állott. Az egyenletes fejlődés — mondhatni — Európa összes államaiban párhuzamosan haladt és csak a fejlődés üteme volt itt-ott erősebb vagy gyengébb. Az államok és a társadalmi osztályok egymással szemben elfoglalt helyzete stabilnak látszik. Hosszú lejáratú kereskedelmi szerződések kötettek, hiszen a termelési viszonyok eltolódása is hosszabb időt vesz igénybe. És ezek a kereskedelmi szerződések természetesen a *forgalom szabadságán* épülnek fel.

A kereskedelmi politikában a háború előtt axiómaként volt érvényben az az elv, hogy a vámkorlátokon kívül megengedhetetlen az áruk kicserélésének mindenféle megnehezítése. A ki- és beviteli tilalmaknak csak egész kivételes, gyakorlatilag jelentéktelen esetekben volt helyük és a vámtételek sehol sem érthettek el prohibítív magasságot. A külkereskedelmi forgalomnak ezt a szimptomáját az általánosan bevett legtöbb kedvezmény klauzulája biztosította, amely utóbbit a frankfurti béke emelte «örök-időkre» az európai kereskedelempolitika alaptörvényévé.

A háború ezeket a stabil gazdasági viszonyokat alapjaiban rendítette meg. A négy és fél éves lusztrum alatt az állam a kapitalisztikus gazdasági rend helyett az állami omnipotenciát átvitte nemcsak a társadalmi, hanem a gazdasági élet egész mezejére.

Az úgynevezett háborús gazdálkodás tulajdonképpen nem volt egyéb, mint az államhatalom kiterjesztése a gazdasági életre, különösen a blokkrozott központi hatalmakkal és Oroszországnál. A kapitalista piac törvényei kikapcsolódtak, a kereslet és kínálat törvénye helyére az állami parancsszó lép, amely lefoglalja és szétosztja az élelmiszereket s egyéb elsőrendű szükségleti cikkeket.

Ezek az intézkedések, amelyek a harcoló állam létfenntartása érdekében parancsoló szükségszerűség volt, teremtették meg azt az atmoszférát, amelyben úgy az individuális, mint a kollektív radikalizmus ismét lélekzethez juthatott, melegágya lett a legextrémebb individualizmusnak, amely pacifista jelszavakkal az állam jogát kétségbevonja, hogy az egyedek fölött jogokat gyakorolhasson, de melegágya volt másrészt a bolsevizmusnak is, amely az állam diktatúráját hirdeti a társadalom és azok egyes egyedei fölött, tagadva az egyének bárminő jogait az állammal szemben.

Másrészt széles néprétegek lelki készültségét alapozták meg ezek a háborús társadalmi és gazdasági állapotok az új tanok számára, amikor tegnap még lehetetlennek hitt és elképzelhetetlennek vélt tények mindennapivá, váltak, örökké tartónak látszó intézmények roppantak össze hirtelen.

Hogy alakul a helyzet háború után? A fegyverszünetek után a háborús gazdálkodás minden korlátozása érvényben marad.

Oroszország a bolsevizmus folytán kikapcsolódik a világforgalomból. A középeurópai blokádzónát még továbbra is mély árkok választják el a világpiactól. Az első áthidalásokat ezeken a szakadékokon nem a szabad gazdasági élet veri, hanem az egyes államok. Az első élelmiszer- és nyersanyagbehozattal, az első hitelekkel az állam látja el. A ki- és beviteli tilal-

mak a kapitalisztikus gazdasági rend előtt ismeretlen jelentőséget és akadályozó jelleget adnak az államhatároknak. A folyton és rohamosan romló valuták egész sor kényszerintézkedést tesznek szükségessé, amelyek mindegyike egy-egy korlátnak a nemzetek közötti forgalom szabadságának.

Döntőleg lép föl a társadalmi és gazdasági rend megbolygatása szempontjából az újonnan alakított államok egész sora, amelyek megszületése egészséges, kialakult gazdasági egységek szétszakítása révén történt. Az új államok a hiányzó gazdasági egységet erőhatalommal, a gazdasági élet menetébe való erőszakos benyúlással igyekeznek megteremteni, a legridegebb nemzeti princípium, a gazdasági hatalmi politika jegyében. Megkezdődik az ipar-, kereskedelem- és bankügy ügynevezett nacionalizálása, amely természetes rázkódtatásokkal jár karöltve. A modern államképződésnek ez a szemünk előtt lefolyó processzusa gazdaságpolitikai szempontból évtizedekkel vetette vissza a fejlődés menetét.

Az előadottak világossá teszik, mi okozta Európa mai gazdasági desorganizációját s ha ezt ismerjük, akkor annak orvossága is adva van. Visszatérés a kereskedelmi forgalom szabadságához, visszatérés a frankfurti béke által deklarált kereskedelempolitikai alaptörvényekhez, visszaállítás a természetes gazdasági egységeknek, amely egyedül képes fejlődésre, minden erőszakos állami beavatkozás, erőhatalom nélkül.

Ez az egyetlen módja annak, hogy gazdasági téren is konszolidálódjék Európa. A fejlődés csak lassú és fokozatos lehet gazdasági téren s a forradalmi természetű átalakulás — mint amilyen az európai vámunió is volna — nemcsak veszélyeztetné azt, de egyenesen jóvá nem tehető károkat okozna.

A Coudenhove elgondolása szerint Páneurópa a politikai egység mellett minden vámkorláttól mentes gazdasági egységgel kell, hogy rendelkezék. Azaz teljes szabadkereskedelmet hirdet, de csak Páneurópán belül.

Mi lenne ennek a következménye? Angliának, mely kimarad az európai Unióból, Európa egész közgazdasági életében döntő szerepe van, ép ezért ennek elkülönítése az egységes európai piactól a legnagyobb kereskedelempolitikai nehézségeket okozná. Az bizonyos, hogy Páneurópa gazdasági egysége Angliában egyszerre a védővamos rendszert hozná magával, amely már eddig is a háború óta — mint láttuk — erősen veszélyezteti a teljes szabadkereskedelmi irányzatot.

Hiába mondja Coudenhove, hogy a vámunió nem irányul Anglia ellen, mert ugyan ki ellen irányulhat egyáltalában egy európai védővamos rendszer, ha nem elsősorban Anglia ellen, amely külkereskedelmi forgalmának egyharmadát éppen ezzel a kontinentális Európával bonyolítja le. Pedig a kontinens gazdasági életét sokkal erősebben érintené, több kárt okozna az Anglia részéről jövő ellenrendszabály, mint amilyen előnyt biztosíthat egyáltalában a nagy gazdasági egység.

Az angol probléma tehát nemcsak politikai, hanem gazdasági szempontból is áthidalhatatlan akadálya Coudenhove Páneurópájának.

A páneurópai gazdasági egység nem jelenti csupán a közbeeső vámorsompók eltörlését.

A vámunió döntő tényezője az egységesen irányított kereskedelmi politika. Felmerül a kérdés, milyen tényezők irányítsák ezt az egységes

kereskedelempolitikát, amely természetszerűleg nem lehet tekintettel minden páneurópai ország érdekére. Itt a gazdaságilag erősebb kegyetlenül el fogja nyomni a gyengébbeket. Az ipar racionalizálása azt jelenti, hogy a legkedvezőbb termelési feltételek mellett dolgozó gyárak fogják átvenni az egész termelést, a piac ellátását pedig egymás között osztják majd meg. Hogy mi vár majd ilyen körülmények között az egész magyar gyáriparra, azt nem nehéz megjósolni.

Itt ipari termelésről többé szó nem lehet. És az ipari munkásság? Az majd vándorbotot vehet a kezébe, hogy elszóródjék az európai iparcentrumokban. Gyáripari termelés nélkül a mezőgazdaságunknak is el kell sorvadnia, ha meggondoljuk, hogy mezőgazdasági termelvényeink egész sora egyúttal az ipari termelésnek is nyersanyaga, amely ilyen módon nem található itt értékesítést. Ez azután az ország gazdasági csődjét, nyomorát jelenti. Mi szerepet játszhatnak majd Magyarország az egységes kereskedelempolitika irányításában? Mi módon tudja majd megvédeni csak a legcsekélyebb mértékben érdekeit? Erre nincs felelet.

Ez a nagy gazdasági komplexum a Páneurópán kívül «só államokkal kereskedelmi szerződéseket fog kötni. Milyen óriási leküzdhetetlen nehézséget fog majd okozni a belső érdekek kiegyenlítése. Gondoljunk csak az osztrák-magyar monarchia közös vámkonferenciáira, de mi volt ez az egész kontinens vámkonferenciáihoz képest. Hány legellentétebb érdeket kell majd itt összeegyeztetni. Lehetetlen feladat ez, amely nem vezethet másra, mint hogy az erősebb akarát győz! És lehet-e a magyarságnak itt egyáltalán akarata? Erre kérek feleletet a páneurópaistáktól!

További nehézség a valuta kérdése. A vámegység mindenekelőtt stabil és kiegyenlített valutát föltételez, egyébként a kevésbé értékes valutájú országok olcsóbban termelnek, ami azután könnyebb elhelyezési lehetőséget biztosít. A termelés racionalizálása csupán egységes valutával valósítható meg. A valuta stabilizálása ismét olyan probléma, amely külső beavatkozással nem oldható meg. Itt minden országnak magának kell gondoskodnia, hogy financiáit rendbe hozza. De meglesz-e ehhez mindenütt az akarát és a képesség? A valuták kiegyenlítése az egyik oldalon deflációt, a másikon inflációt kíván, legtöbbször az illető ország érdekei ellenére. Hol itt a probléma megoldásának kulcsa? Erre Coudenhove nem ad feleletet.

A kontinentális vámunió hívei szerint a piac kitágítása a gazdasági krízis megoldásának egyedüli módja, miután egyedül ez vezethet a gazdasági produktivitás emeléséhez. Előszóval hivatkoznak itt List Frigyesre, aki az amerikai Unió egységéből vezeti le az úgynevezett nagy piacok elméletét és jelentőségét. A közbeeső vámok eltörlése folytán — mondják — az egyes országok felvevőképesége megnövekszik. Ezáltal az olcsó tömegtermelés lehetővé válik és a kapitalisztikus nagyüzem minden előnye kifejlődhetik. A példa mindig a nagy gazdasági egységet jelentő amerikai Unió. Elfelejtik azonban ugyanakkor a többi nagy piac, nagy gazdasági egység tanulságait. A 150 millió lakosú Oroszország, a 320 millió India, Kína 430 millió lakosával, azt hiszem, szintén bátran besorozhatók a rendkívüli nagy gazdasági egységek, piacok közé. Ezek már évszázadok óta nem ismernek semminemű vámsorompót és mégis a gaz-

dasági fejlettség, a termelés és fogyasztás milyen kezdetleges fokán állanak.

Úgy látszik, még sem a piac nagysága az, amely a gazdasági fejlődést determinálja. Kell, hogy ennek más okai legyenek, amelyek Amerikánál földjének a legértékesebb termékekben való óriási gazdagságában, alkalmas és energikus gyarmatlakosságában keresendők. Nem piacának nagysága, hanem földjének természetes gazdagsága és az amerikai nép különleges gazdasági képességei azok a tényezők, amelyeknek Amerika gazdasági túlsúlyát köszönheti.

Mennyiben fogja azonban a vámsorompó eltörlése az egyes országok felvevőképességét növelni? Nehezen képzelhető el, hogy például Olaszország, a Balkán vagy Lengyelország a vámsorompók pusztja megszűnésével egyszerre hálásabb területe lenne az exportnak, piaca felvevőképebb, fogyasztása nagyobb, mint azelőtt. Más tényezők azok, amelyek mindezt előidézhetik, például gyümölcsöző tőkebefektetések, a vízierők jobb kihasználása és így tovább, mind olyan tényezők, amelyek semmi összefüggésben nincsenek a vámsorompókkal.

Coudenhove Páneurópája egyébként a Selbstversorgung tekintetében sem volna zárt gazdasági egység, mely minden szükségletét fedezni tudná, mint például az amerikai Unói. A szén, a vas, petróleum és élelmezés terén elgondolható ugyan bizonyos egészségesebb megoszlás — bár ez más úton, a vámunió nélkül is elérhető — de a nagy nyersanyagkérdések, a gyapjú, pamut, bőr, réz, növényi olajok és a trópus terméivényei tekintetében a helyzet nemcsak, hogy változatlan marad, hanem jelentékeny mértékben rosszabbá válnék.

A mérleg itt is a vámunió kárára billen.

Hol van hát az a nagy előny, amelyért ezt az experimentumot, Páneurópát, létre kell, hogy hozzuk? Én nem látom sehol. Hol van itt az orvosság, amely a nagybeteg Európát gazdaságilag meg tudná gyógyítani. Hiába keresem.

Páneurópa gazdasági mérlege passzív, erősen passzív.

A politikai célt, amelyet Coudenhove kitűzött, ha más nem, a gazdasági élet kérlelhetetlen törvényszerűsége teszi lehetetlenné. Európa életképességét, kultúráját egyedül a háború és a békeszerződések okozta visszasságok kiküszöbölése mentheti meg. Ezzel van összekötve a mi létünk, boldogulásunk is, míg Páneurópa csak egyet jelenthet a magyarság számára, a teljes megsemmisülést úgy politikailag, mint gazdaságilag. Mi pedig élni, fejlődni akarunk, bennünk él a hivatottság érzete, hogy ezen a földön, amelyen ezer éve telepedtünk meg, öncélú állami életet éljünk, saját kultúránkat fejleszthessük, békében a többi nemzetekkel, de háborítatlanul. Küzdünk a békés fejlődés lehetőségeiért, mert részesei, tényezői akarunk lenni a nagy, egyetemes emberi hálaadásnak és szolidaritásnak.

Gerevich Zoltán.